

■ УДК 176.5:130.2

О. О. Кухаренко, кандидат філологічних наук, доцент, Харківська державна академія культури, м. Харків

ДОСЛІДЖЕННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ Й СВІТІ

Дослідження української традиційної сексуальної культури є справою достатньо новою й незвичною, тому слід використовувати досвід і надбання представників інших наук та зарубіжних учених. Сексуальність у культурі, котра тривалий час перебувала під забороною, дедалі більше популяризується й нарешті набуває висвітлення в національній науці. Завдяки розвитку культурології закладена база для подальших студій української традиційної сексуальної культури.

Ключові слова: сексуальна культура, статеве життя, тілесність.

А. А. Кухаренко, кандидат филологических наук, доцент, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ИССЛЕДОВАНИЕ СЕКСУАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ В УКРАИНЕ И МИРЕ

Исследование украинской традиционной сексуальной культуры является делом достаточно новым и необычным, потому необходимо использовать опыт и достояние представителей других наук и зарубежных ученых. Сексуальность в культуре, которая долгое время находилась под запретом, все больше популяризируется и, наконец, находит свое место в национальной науке. Благодаря развитию культурологии заложена база для дальнейших исследований украинской традиционной сексуальной культуры.

Ключевые слова: сексуальная культура, половая жизнь, телесность.

O. O. Kukharenko, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

INVESTIGATION OF SEXUAL CULTURE IN UKRAINE AND WORLDWIDE

The article deals with the research of the Ukrainian traditional sexual culture as a quite new and uncommon issue, therefore experience and findings of representatives of other sciences and foreign scientists such as folklore specialists, ethnographers, psychologists, sexologists, historians, and culture experts should be used. Sexuality in culture that has been banned for a long time becomes more popular and is finally takes its place in the national science. The development of cultural studies laid the basis for further investigation of the Ukrainian traditional sexual culture.

Key words: sexual culture, sexual life, physicality.

Дослідження культурологією статевого аспекту в Україні є достатньо новим і незвичним. Тому досвід у цьому напрямі представників інших наук та зарубіжних учених є неоціненним для подальших студій української традиційної сексуальної культури.

Першими дослідниками народної сексуальності були етнографи та фольклористи, причому відбулося це задовго до виникнення відповідних наукових галузей. Починаючи з XIX ст., коли освічені верстви суспільства зацікавилися життям простого народу, його звичаями, побутом, обрядами, народне стало не лише об'єктом, що викликав неабиякий інтерес, а й окремою темою для наукових досліджень. Однак стверджувати, що в той час учені досліджували саме сексуальну культуру, не можна, оскільки ще не існувало ні таких понять, як культурологія, ні сексуального сегмента культури.

Одним із перших видань, що заслуговує на увагу, стала праця професора історії, статистики та географії Харківського університету Гаврила Успенського «Опыт повествования о древностях русских», опублікована в 1811–1812 рр. Окрім походження народу, мови, територій мешкання, різноманітних галузей життєдіяльності, автор досліджував сфери розваг і веселощів, шлюбів та сімейного життя, родильних та похоронних обрядів, і стверджував, що росіяни мали значно більше спільного з азіатами, ніж європейцями. Щодо стосунків між статями в сім'ї та громаді він зазначав: представники панівних верств суспільства не дозволяли своїм донькам і дружинам перебувати в компанії сторонніх чоловіків [9, с. 87–88].

Як авторитетний дослідник уже в той час, усупереч загальноновизнаній традиції, Успенський не міг не помітити значних відмінностей між українським і російським народами чи, як тоді говорили, між малоросійським і великоросійським. Однак даних, які висвітлюють життя та світогляд українського народу, замало, щоб використовувати працю для вивчення української традиційної культури, а тим більше сексуальної культури. Єдине, що має значення для розуміння української культури, побуту та звичаїв, — це дослідження цих галузей у княжу добу в Київській Русі, яке переконливо доводить, наскільки її мешканці ближчі до українців, ніж до росіян.

Детальніше цю проблему розглянув Микола Костомаров у статті «Дві руські народності», надрукованій у щомісячнику «Основа» за 1861 р. Дослідник указав на вражаючу відмінність українського (південно-руського) та «великоросійського» народів: «Жінка у великоросійських піснях рідко досягає свого людського ідеалу; рідко її краса підноситься над матерією; рідко почуття кохання може в ній цінувати щось за межею тілесної форми; рідко

виявляється доблесть і достоїнство жіночої душі. Південно-руська жінка в поезії нашого народу, навпаки, до того духовно прекрасна, що й у самому своєму падінні поетично висловлює чисту натуру й соромиться свого приниження» [5, с. 65].

Під час дослідження творчості та побуту тієї чи іншої нації, записувачі ознайомилися з численними народними творами, звичаями й уявленнями, безпосередньо пов'язаними зі статевим життям та його впливами на інші сфери діяльності. Хтось намагався ставитися до цього, як до другорядних речей, але науковці вважали, що народний світогляд слід вивчати повністю, без жодних винятків і заборон. Однак перешкождали такій діяльності не лише погляди опонентів, а й, що було значно суттєвішим, цензурні утиски.

Відомий російський фольклорист Олександр Афанасьєв у період із 1855 по 1863 рр. опублікував вісім випусків «Народных русских сказок». Після цензурних вилучень та власних самообмежень у видавця залишилася значна кількість текстів переважно еротично-сексуального змісту. Саме ці казки увійшли в рукописне зібрання під назвою «Народные русские сказки не для печати. 1857–1862». На основі рукопису укладач створив збірку «непристойных», «соромных» чи «срамных» казок і 1862 р. передав їх за кордон. Лише через 10 років, уже після смерті Афанасьєва, в Женеві вийшла друком збірка «Заветные русские сказки», в якій розміщено один український текст під назвою «Женитьба дурня» й один напівукраїнський — «Поп и цыган», де пряму мову цигана подано українськомовним діалектом. Детальніша географія цих записів невідома, оскільки збірка не містить інформації ні про записувачів, ні про місця записів творів.

На думку дослідника цього видання Бориса Успенського, сороміцькі тексти пов'язані з антиповедінкою, коли свідомо порушувалися загальноприйняті суспільні норми. Вона мала ритуальну, магічну спрямованість і співвідносилася з календарним циклом — Різдовними святами, Масляною, Купальськими днями [8, с. 131–132].

Публікація матеріалів є беззаперечним свідченням уваги до народного розуміння взаємовідносин між статями. Важливим стимулом до такої діяльності стало й вивчення менталітетів різних націй та народностей. Так, із 1883 по 1911 рр. спочатку в німецькому Гайльбронні, а потім у Парижі вийшло друком 12 томів під назвою «Криптадія: збірник документів для дослідження народних традицій». Дослівний переклад назви з грецької мови можна трактувати, як таємне, приховане, що свідчило про ставлення до цієї теми як самого народу, так і цензури. За час існування збірки на її сторінках

розміщено записи творів різних європейських і слов'янських народів. Збірку українського фольклору опубліковано 1898 й 1902 рр. відповідно в 5 і 8 томах видання. Тексти для друку підготували Федір Вовк і Митрофан Дикарев.

Сороміцький фольклор записували й інші літератори та дослідники — Михайло Максимович, Платон Лукашевич, Микола Гоголь, Тарас Шевченко, Павло Чубинський, Іван Манжура. Останній на початку 90-х рр. XIX ст. писав у листі до академіка М. Сумцова про збірку народної порнографії, в якій головне — не паскудство, а дотепні ситуації та гра слів. Але записи не були надані видавцям, а після смерті Манжури, були втрачені.

В останню чверть XIX ст., як зазначають сучасні науковці, «з'явилась і почала активно розвиватися нова субдисципліна або новий напрям етнографії, основним фокусом якого був сороміцький, обценний фольклор та норми статевого життя в українському селі. Слово сексуальність ще не прийшло на той час в український вокабуляр, а тому назва етносексологія є, радше, сучасною назвою для серії тогочасних досліджень та видань» [3, с. 9].

Говорячи про етнографів та фольклористів, що здійснили значний внесок у вивчення сороміцького спрямування в народній творчості, а згодом і сексуальної культури, слід згадати Фрідріха Соломона Крауса (1859–1938), австрійського етнографа, котрого часто називають ще й сексологом. Хорватський єврей за національністю, він, за дорученням кронпринца Рудольфа Габсбурзького, досліджував Далмацію й Славонію, Боснію та Герцеговину. Протягом свого життя Краус збирав еротичний фольклор, але лише 1899 р., після виходу друком перших книг «Криптадії», зважився надати йому публічності. Однак минуло ще п'ять років, перш ніж надруковано перший том періодичного видання «Антропофітеї» — щорічника фольклористичних досліджень з історії розвитку статевої моралі, яке присвячене південнослов'янським народним переказам, що стосувалися статевого зносин.

Краус уважав, що вивчення фольклору й усієї гуманітарної науки слід розпочинати з ознайомлення з історією статевої традиції і звичаїв, а також основаних на них правових і релігійних поглядів, оскільки всі вони безпосередньо пов'язані з актом зачаття [6, с. 95]. Цензурні утиски, судові рішення, негативне ставлення науковців до тематики разом із фінансовими проблемами значно перешкоджали виданню. Але книги, які надрукували протягом десяти років, становлять золотий фонд сороміцького фольклору багатьох народів. Завдяки співпраці з львівським дослідником Володимиром

Гнатюком, у 1909 р. в шостому томі опубліковано дослідження під назвою ««Комора»: епізод української весільної обрядовості».

Окрім «Антропофітеї» Фрідріх Краус видавав «Додатки до Антропофітеї» — дев'ять об'ємних томів, що містили фольклорні твори різних часів і народів. Третій та п'ятий томи «Додатків», які вийшли друком відповідно в 1909 та 1912 рр., присвячені статевому життю українського селянства. Їх упорядником став той самий Гнатюк, котрий в одному томі зібрав записи П. Тарасевського зі Слобожанщини, а в іншому — кількох збирачів з Галичини. Однак обидва томи за рішенням суду конфісковано, як такі, що містять суто порнографічний і позбавлений наукової цінності матеріал, а третій том із сороміцькими піснями й оповідальним фольклором так і не був опублікований.

На той час у Львові Наукове товариство імені Т. Шевченка в збірці «Матеріалів до українсько-руської етнології» також надрукувало деякі матеріали. Переважно це були описи весіль та непристойні пісні, що широко використовувалися в шлюбному обряді, а також ґрунтовна праця Марка Грушевського «Дитина в звичаях та віруваннях українського народу», в якій дослідник розглядає традиційні норми статевого життя та дошлюбних відносин.

У різні часи ставлення до фіксації, а тим більше видання сороміцьких матеріалів дещо змінювалося, але переважно воно було негативним. Причому осуджували такі спроби не лише люди, далекі від будь-яких галузей науки, цензори й псевдоборці за моральність, а й фахівці — фольклористи, етнографи, літератори та мовознавці. Це додатково перешкоджало достатньо складній діяльності збирачів та видавців народних, літературних чи наукових творів, які аналізували статево культуру. Порушена ще Іваном Манжурою тема для радянської фольклористики виявилася «малоцінною, випадковою, наносною», що пояснювалося впливом «етнографічної школи», яка нерідко орієнтувала збирача на другорядне в житті народу, його побуті, звичаях [1, с. 97].

Знадобилося майже століття для того, щоб усі означені матеріали в перевиданнях нарешті були опубліковані. Нині доступні практично всі найраритетніші видання XIX–XX ст. Однак проблема браку адекватного сприйняття та наукового вивчення сороміцьких творів існує й понині. Звичайно, що в дослідження сексуальної культури протягом століть свій унесок здійснювали не лише етнографи й фольклористи, літератори та історики, а й учені інших наукових галузей — антропологи, філософи, психологи, медики, а згодом сексологи та культурологи.

1877 р. вийшла друком праця американського вченого Луїса Генрі Моргана «Стародавнє суспільство, або дослідження ліній людського прогресу від дикості через варварство до цивілізації». Звичайно, в Європі вона не стала б настільки відомою, якби на неї не звернув увагу один з основоположників марксизму Фрідріх Енгельс. Є дані, що після смерті К. Маркса він розбирав його архіви й натрапив на детальний конспект книги Моргана. Розглядаючи свою діяльність як виконання заповіту померлого друга, базуючись на матеріалах книги, конспекту й власних досліджень, Енгельс у стислий термін написав і опублікував працю «Походження сім'ї, приватної власності та держави» (1884). Це дослідження присвячене періоду дитинства людства, тому воно не стосується певних націй чи народностей у сучасному їх розумінні.

Енгельс визначає кілька етапів переходу від неузгоджених відносин між статями. Після того, як кожна жінка належала кожному чоловікові й навпаки, першим кроком слід уважати кровно споріднену сім'ю, де шлюбні групи були поділені за поколіннями. На цьому етапі накладається табу на статеві зв'язки батьків і дітей. Кровно споріднену сім'ю змінює прогресивніша форма групового шлюбу — пуналуальна, — в якій забороняються близькі інтимні стосунки між братами й сестрами. На основі цієї форми відносин виник інститут роду, коли чоловіки-родичі мали одну жінку й родинні зв'язки можна було встановити лише за жіночою лінією. Третій етап — парна сім'я, в якій чоловік живе з однією дружиною, але багатоженство ще має місце. У такому розвитку Енгельс убачає гендерне поневолення жінки в суспільстві: «Падіння материнського права було всесвітньою історичною поразкою жіночої статі. Чоловік захопив удома владу, а жінка втратила своє почесне положення, перетворена на слугу, рабину його хіті, просте знаряддя дітородіння» [11, с. 60]. І, нарешті, останній етап — моногамна сім'я, сформована на патріархальних цінностях, що відображає повний пріоритет чоловіка, є ознакою початку цивілізації. Походження дітей від батька не підлягає жодному сумніву, оскільки діти з часом, як прямі спадкоємці, мають наслідувати батькове майно. Шлюб у такому разі є значно міцнішим, оскільки не може бути розірваним за бажанням будь-якої зі сторін. Одношлюбність, на думку науковця, стала першим класовим гнобленням і поневоленням жіночої статі чоловічою.

Професор психіатрії Ріхард фон Крафт-Ебінг з австрійського міста Грац 1886 р. опублікував у Штутгарті працю «Psychopathia sexualis» («Статева психопатія»). Це була невеличка брошура,

призначена для фахівців, з описом сексуальних відхилень, проілюстрованих клінічними випадками, відомими авторові. Крафт-Ебінґ не лише представив сексуальні девіації, а й увів до наукового вжитку такі терміни, як «садизм», «мазохізм», «зоофілія». Праця викликала значний резонанс у всьому світі як позитивний, так і негативний. Слід зауважити, що російською мовою «Статеву психопатію» опубліковано в Харкові вже наступного 1887 р. Читачі почали постачати автора власними й відомими їм випадками сексуальних відхилень. Праця, постійно доповнюючись, за 14 років витримала дванадцять перевидань. Останнє, що вийшло друком 1902 р., уже після смерті Крафта-Ебінґа, налічувало близько 600 сторінок і понад 250 описів девіантної поведінки. Заслуга вченого полягала в тому, що він першим для розгорнутого психіатричного дослідження використав ненормативну сексуальну поведінку [2, с. 415].

Важливий внесок у розвиток науки про сексуальність зробив німецький учений Іван Блох (1872–1922). У 1907 р. він опублікував монографію «Сексуальне життя нашого часу в його дотичності до сучасної культури», в якій увів до наукового обігу поняття «сексології». Згідно з І. Блохом, це — міждисциплінарна наука, й суто медичного ставлення до статевого життя недостатньо, тому необхідно долучати до його розгляду й інші науки — біологію й антропологію, етнологію та психологію, філософію й медицину в повному їх обсязі.

На зламі століть відбувається зародження нової школи дослідження — психоаналізу, засновником і головним ідеологом якого став Зигмунд Фрейд (1856–1939). В основі його вчення — поняття несвідомого, що являє собою дію вроджених інстинктів (зокрема, статевого), які значно переважають природні та соціальні чинники. Несвідоме не контролюється людиною й вивільняється в сновидіннях, неврозгах і творчих актах у вільних асоціаціях — певних образах, пов'язаних з іншими предметами та явищами. Структура психіки, згідно з Фрейдом, має три складові: Ід (Воно) — безсвідоме, Еґо (Я) — свідоме, Суперєґо (Над-Я) — цензор, моралізатор, що гальмує, обмежує свідоме [10, с. 428–439]. Дослідник розглянув статеві відносини з точки зору науки, завдяки чому тема сексу стала загальнодоступною й популярною.

Народні обряди, побут і творчість, означені наукові дисципліни так чи інакше розглядали чи хоча б стосувалися проблеми сексу й культури в їхніх різноманітних поєднаннях. Однак вичерпно говорити про сексуальну культуру можна було лише після виникнення ще однієї міждисциплінарної науки — культурології. Термін

«культурологія», запропонований ще 1909 р., використав через 30 років потому американець Леслі Уайт для означення антропологічних досліджень у галузі культури. Ще через десять років культурологія почала виокремлюватися в самостійну науку. Дослідження сексуального її аспекту стало доволі запізним процесом і посісти належне місце в науковій дисципліні йому дозволила праця Мішеля Фуко «Історія сексуальності» (1976–1984), де автор уперше означив сексуальність як автономну історичну дисципліну. Влада, згідно з Фуко, власними зусиллями створює сексуальність, однак для суспільства секс є ілюзією й спекуляцією («Воля до знання»). Етичні норми формують сексуальну поведінку, а на зміну суб'єктові бажань приходить суб'єкт сексуальності («Використання задоволень»). В античні часи сексуальність не мала того значення, якого набула в Західному світі, коли всі галузі статевих задоволень стають значно суворішими, а етичним ідеалом є практика самообмеження та самозречення («Турбота про себе»).

У Радянському Союзі, як раніше в Російській імперії, тема сексуальності, навіть у науці, перебувала під суворою забороною. Тому говорити хоча б про мінімальні досягнення в цій галузі не можна. Лише на початку 90-х рр. ХХ ст. на територію колишнього СРСР почали надходити праці зарубіжних дослідників, зокрема переклади розвідок польського психіатра Збігнева Лева-Старовича «Нетиповий секс» і «Секс у культурах світу». Дослідивши культури Африки та Південної Америки, Китаю й Індії, ісламу та християнства, а також давні культури Єгипту й Іудеї, Греції та Риму, дослідник визначає типи сексуальних культур, аналізує феномени сексу й формулює висновки, що в статевій сфері культура формує систему цінностей, правил, заборон і зразків поведінки: «...на сексуальну поведінку впливає означене культурне коло, традиції національної культури, субкультурні спільноти, релігія. Ця обумовленість формує певну систему мислення, поведінки індивідів, утворює фільтр у їх психіці, через який проходить досвід і нові віяння» [7, с. 16]. У результаті статеві зносини стають одним із виразників культури й підпорядковані її впливу.

Лев-Старович представляє культурну сексологію — субдисципліну різних напрямів: від медицини до культури. Вона споріднена й має багато спільних ознак із сексуальною культурою, завдяки якій таке дослідження відбулося. Із позицій сексології статеву культуру досліджував росіянин Ігор Кон. Його праця «Клубничка на березке: Сексуальна культура в Росії», яка витримала три прижиттєві видання, являє собою систематичний

нарис із дохристиянських часів до сучасності. Науковець розглядав сексуальну культуру в широкому значенні, а її компонентами вважав «сексуальний символізм, настанови й ціннісні орієнтації, соціальні інституції, нормативні заборони та приписи, обряди і звичаї, структури й форми типових сексуальних практик, відносин і дій» [4, с. 13–14].

Із 1992 р. в московському виданні «Ладомир» друкуються праці серії «Русская потаенная литература», присвячені темі еротики й сексу в різних сферах людської діяльності. За 18 років існування серії видавництво здійснило 36 видань літературних і фольклорних творів, наукових монографій і збірників статей, деякі з них налічують кілька томів, інші витримали декілька перевидань. Особливо слід відзначити збірники наукових статей «Анти-мир русской культуры: Язык. Фольклор. Литература», «Секс и эротика в русской традиционной культуре», «Эрос и порнография в русской культуре», «Национальный Эрос и культура», «Дискурсы телесности и эротизма в литературе и культуре: Эпоха модернизма», збірник матеріалів і досліджень «А се грехи злые, смертные...», присвячених сімейній і сексуальній культурам, у 4-х книгах, а також праці В. Жельвіса «Поле брани: Сквернословие как социальная проблема в языках и культурах мира», М. Золотоносова «Слово и Тело: Сексуальные аспекты, универсалии, интерпретации русского культурного текста XIX–XX веков», Г. Кабакової «Антропология женского тела в славянской традиции». До цієї серії належать два томи дослідження вже означеного Фрідріха Крауса «Заветные истории южных славян».

Цікаво, що й у середині 90-х рр. ХХ ст. ситуація в Росії в ставленні до публікації соромітьких матеріалів більше, ніж за сто років, жодним чином не змінилася. Кореспондент «Российской газеты» звинуватив упорядників у виданні «непотрібних творів минулого» [12], а правоохоронні органи оперативно відреагували на сигнал і навіть намагалися порушити карну справу. Однак, незважаючи на намагання будь-якої цензури, російські вчені, зокрема культурологи, визначили план розвитку науки про сексуальну культуру й способи її дослідження. В Україні нівелювати нерозуміння деяких науковців, щоб довести важливість цієї проблеми, вдається поки що переважно етнографам і фольклористам.

До таких публікацій належать монографії Оксани Кись «Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX — початок ХХ століття)», Ірини Петренко «Шлюбно-сімейні відносини в повсякденному житті мирян Російської держави XVIII ст.» та праця Ірини Ігнатенко «Жіноче тіло в традиційній культурі українців».

Деякі матеріали зі сфери статевої культури розміщено в розвідці Катерини Дисі «Історія з відьмами. Суди про чари в українських воєводствах Речі Посполитої XVII–XVIII століття». Слід відзначити й монографію Марії Маерчик «Ритуал і тіло. Структурно-семантичний аналіз українських обрядів родинного циклу», видану 2011 р. У праці розглянуто, як символіка тілесності використовувалася в обрядах і ритуалах під час переходу людини від одного статусу до іншого — народження, одруження, похорон. І хоча дослідження присвячене дещо іншому спрямуванню, автор надає не лише різноманітний матеріал, а й пояснює приховані значення обрядових дій.

М. Маерчик разом з Оленою Боряк упорядкували збірник статей «Етнографія статевого життя й тілесності», де, окрім праць сучасних науковців, опубліковані означена праця Марка Грушевського та переклад вступу Володимира Гнатюка до другого тому українського еротичного фольклору Ф. Крауса.

Проблема взаємозалежності статевої відносин від культурного рівня та традицій суспільства розглядається не лише культурологією, а й іншими науками, серед яких найбільші досягнення належать сексології. 1988 р. на момент виходу друком праці «Секс у культурах світу» її автор зазначав, що «культурна сексологія перебуває в зародку, і можна лише передбачати її розвиток у майбутньому. Праць на цю тему поки мало, бажаючих розпочати такі дослідження не додається, але все-таки певні успіхи в цій галузі є» [7, с. 17]. Те саме можна сказати про дослідження українською культурологією традиційної сексуальної культури, а це означає, що через певний час і в цій галузі будуть вагомими результати.

Таким чином, для дослідження української традиційної сексуальної культури нині створено сприятливі умови, зокрема дослідниками культур інших націй і народів, а також українськими науковцями, котрі розглядають цю тему з позицій споріднених дисциплін.

Список використаних джерел

1. Березовський І. П. Иван Манжура (Нарис життя і діяльності) / І. П. Березовський. — Київ : Вид-во АН УРСР, 1962. — 124 с.
2. Берштейн Е. В. «Psychopathia sexualis» в России начала века: политика и жанр / Евгений Берштейн // Эрос и порнография в русской культуре. — М. : Ладомир, 1999. — С. 414–441.
3. Боряк О. До історії етнографії статевого життя та записів сороміцького фольклору (замість вступного слова) / Олена Боряк, Марія Маерчик // Етнографія статевого життя й тілесності : зб. ст — Київ : Центр культурно-антропологічних студій, ПАТ «ВІПОЛ», 2013. — С. 9–16.

4. Кон И. С. Клубничка на березке : Сексуальная культура в России / Игорь Кон. — [3-е изд., испр. и доп.]. — М. : Время, 2010. — 608 с.
5. Костомаров Н. И. Две русские народности (Письмо к редактору) / Николай Костомаров // Основа. — СПб., 1861. — № 3. — С. 33–80.
6. Краусс Ф. С. Заветные истории южных славян : в 2-х т. / Фридрих С. Краусс. — М. : Ладомир, 2009. — Т. 1. — 600 с.
7. Лев-Старович З. Секс в культурах мира / Збигнев Лев-Старович. — М. : Мысль, 1991. — 256 с.
8. Успенский Б. А. «Заветные сказки» А. Н. Афанасьева / Б. А. Успенский // Избранные труды / Б. А. Успенский. — М., 1994. — Т. 2: Язык и культура. — С. 129–150.
9. Успенский Г. П. Опыт повествования о древностях русских : [в 2 ч.] Гавриил Успенский. — Харьков, 1818. — XII. — 815 с.
10. Фрейд З. Я и Оно / З. Фрейд // Психология бессознательного : сб. произведений / З. Фрейд. — М. : Просвещение, 1990. — С. 425–439.
11. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства / Ф. Энгельс // Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. — Изд. 2-е. Т. 21. — М. : Гос. изд. полит. лит., 1961. — С. 23–178.
12. Щербаков А. «Ты не жми меня к березе», или Похабщина по-научному / Андрей Щербаков // Российская газета. — 1995. — № 98. — С. 16.

References

1. Berezovskyi I. P. Ivan Manzhura (Narys zhyttia i diialnosti) / I. P. Berezovskyi. — Kyiv : Vyd-vo AN URSSR, 1962. — 124 s.
2. Bershtein E. V. «Psyhopathia sexualis» v Rossii nachala veka: politika i zhanr / Evgeniy Bershtein // Eros i pornografiia v russkoi kulture. — М. : Ladomir, 1999. — S. 414–441.
3. Boriak O. Do istorii etnografii statevoho zhyttia ta zapysiv soromitskoho folkloru (zamiest vstupnogo slova) / Olena Boriak, Mariia Maierchuk // Etnografii statevoho zhyttia u tilesnosti : zb. st. — Kyiv : Tsentr kulturno-antropolohichnykh studii, PAT «VIPOL», 2013. — S. 9–16.
4. Kon I. S. Klubnichka na berezke : Seksualnaia kultura v Rossii / Igor Kon. — [3-e izd., ispr. i dop.]. — М. : Vremia, 2010. — 608 s.
5. Kostomarov N. I. Dve russkie narodnosti (Pismo k redaktoru) / Nikolai Kostomarov // Osнова. — SPb., 1861. — № 3. — S. 33–80.
6. Krauss F. S. Zavetnye istorii yuzhnykh slavian : v 2-kh t. / Fridrikh S. Krauss. — М. : Ladomir, 2009. — Т. 1. — 600 s. — (Russkaia potaionnaia literatura).
7. Lev-Starovich Z. Seks v kulturakh mira / Zbignevev Lev-Starovich . — М. : Mysl, 1991. — 256 s.
8. Uspenskii B. A. «Zavetnye skazki» A. N. Afanaseva / B. A. Uspenskii // Izbrannye trudy / B. A. Uspenskii. — Т. 2. Yazyk i kultura. — М. : Gnozis, 1994. — S. 129–150.
9. Uspenskii G. P. Opyt povestvovaniia o drevnostiakh russkikh : [v 2 ch.] / Gavriil Uspenskii. — Kharkov, 1818. — XII, 815 s.

10. Freid Z. Ya i Ono / Z. Freid // Psikhologiiia bessoznatelnogo : sb. proizvedenii / Z. Freid. — M. : Prosveschenie, 1990. — S. 425–439.
11. Engels F. Proiskhozhdenie semi, chastnoi sobstvennosti i gosudarstva / F. Engels // Sochineniia / K. Markc, F. Engels. — Izd. 2-e. — T. 21. — M. : Gos. izd. polit. lit., 1961. — S. 23–178.
12. Shcherbakov A. «Ty ne zhmi menia k bereze», ili Pokhabshchyna po-nauchnomu / Andrey Shcherbakov // Rossiiskaia gazeta. — 1995. — № 98. — S. 16.

■ UDC 176.5:130.2

Kukharenko O. O., Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
art-red@ukr.net

INVESTIGATION OF SEXUAL CULTURE IN UKRAINE AND WORLDWIDE

The aim of this article is to retrieve and analyze major literature of Ukrainian and foreign researchers in the field of sexual culture that form the basis of a scientific approach to this topic.

Research methodology. The author applies descriptive research method categorizing sources by scientific disciplines and chronology.

Results. The works of Ukrainian and foreign folklore specialists and ethnographers, psychologists and sexologists, historians and culture experts from Havrylo Uspensky, Mykola Kostomarov, Oleksandr Afanasiev, and Fedir Vovk to modern scholars in the field are of key importance in the study of sexual culture. The works of world renowned scholars such Friedrich Engels, Richard von Krafft-Ebing, Ivan Bloch, and Sigmund Freud cannot also be omitted. An invaluable contribution to the preservation of sexual aspect in the cultures of different nations was made by Friedrich Krauss and 12-volume edition of «Kryptadiia». The Ukrainian researchers did not gain access to these and other works until 20 to 25 years ago, and they have to prove their right to research even now. Sexuality in culture that was banned when Ukraine at different times made part of the Russian Empire and the Soviet Union and later when it gained independence, now becomes more popular and finally finds its place in the national science.

Novelty. Research of the Ukrainian traditional sexual culture is a quite new and an uncommon issue, therefore experience and findings of representatives of other sciences and foreign scientists should be used in this regard.

Practical application. This research in the field of cultural studies makes academic reference to numerous publications from the 19th and 20th centuries, thus laying the foundation for further investigation of the Ukrainian traditional sexual culture.

Key words: sexual culture, sexual life, physicality.

Надійшла до редколегії 05.02.2015 р.